

บทที่ 2

กรอบทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง

สตรีนิยม (feminism) คือ ขบวนการต่อสู้ของสตรีที่มีปรัชญา แนวความคิด วิธีการวิเคราะห์และวิธีการแก้ไขปัญหา โดยมีจุดเน้นร่วมกันคือ ความแตกต่างระหว่างหญิงกับชายเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดขึ้นเป็นส่วนใหญ่ อันเป็นที่มาของสถานการณ์ที่เสียเปรียบของผู้หญิง ดังนั้นสังคมที่หญิงและชายมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในฐานะของมนุษย์นั้น จะต้องไม่ให้ความสำคัญต่อการเอาเพศมาเป็นเครื่องกำหนดฐานะและคุณสมบัติของสมาชิกในสังคม

แนวคิดหรือทฤษฎีของการต่อสู้ เรียกร้องเพื่อสิทธิสตรี แบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม คือ

1. แนวเสรีนิยม (liberal feminism) ผู้ที่ต่อสู้ที่มีแนวความคิดนี้ เชื่อว่า ผู้ชายและผู้หญิงไม่ได้มีความแตกต่างในเรื่องของความสามารถ แต่สิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างกัน คือ การถูกสอนและปลูกฝังบทบาทความเป็นชายและหญิง ดังนั้นการจำกัดบทบาทของผู้หญิงโดยความเชื่อ ประเพณี และกฎหมาย ให้อยู่แต่ในบ้านจึงเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม เพราะผู้หญิงในฐานะมนุษย์จะขาดโอกาสในการพัฒนาและแสวงหาผลประโยชน์ในลักษณะเดียวกับผู้ชาย นอกจากนี้ การกีดกันในลักษณะดังกล่าว ยังเป็นการใช้ทรัพยากรมนุษย์อย่างไม่มีประสิทธิภาพด้วย²² แนวคิดของพวกเขาเน้นยังต่อต้านการแบ่งบทบาทตามเพศที่มีอยู่มากเกินไป โดยคิดว่าถ้าผู้หญิงต้องการจะทำหน้าที่แม่บ้านตามแบบประเพณีนิยมก็ให้ทำไปได้ แต่ถ้าอยากทำงานอื่นก็ไม่ควรถูกกีดกันเพราะความแตกต่างทางเพศ ถ้าสามารถทำงานได้เท่าเทียมชายก็ไม่ควรถูกกีด

²² Bryson, Feminist Political Theory. และ Susan Moller Okin, Women In Western Political Thought (Princeton : Princeton University Press, 1979)

กัน แต่ผู้หญิงควรมีสติเท่าเทียมชายทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมาย และมีความรับผิดชอบเท่าเทียมกัน ควรได้รับการตัดสินเป็นบุคคลตามความสามารถและงานที่ทำเหมือนผู้ชาย

พวกสตรีนิยมแบบเสรีพูดถึงความเท่าเทียมว่า หมายถึง การให้ทุกคนไม่ว่าเพศใดมีสิทธิเสมอกันในการมีตำแหน่งในสังคมตามที่ตนต้องการ เสรีภาพ คือ การปราศจากข้อกำหนดทางกฎหมายที่จะยับยั้งผู้หญิงในขณะนี้ ทุกคนควรแข่งขันกันเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง และหน้าที่ของรัฐคือการให้ "โอกาสที่เท่าเทียมกัน" พวกนี้ไม่ได้เชื่อว่าจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมทั้งหมดเพื่อให้ได้ "อิสรภาพของสตรี" และไม่ได้คิดว่าผู้หญิงทุกคนจะต้องได้รับ แต่เชื่อว่าบางคนอาจได้รับไปก่อน และคิดว่าการปลดปล่อยผู้หญิงก็เท่ากับเป็นการปลดปล่อยผู้ชายด้วย เพราะผู้หญิงช่วยในการหาเลี้ยงครอบครัวเพิ่มขึ้น แต่ผู้ชายก็ควรหันกลับมาช่วยงานในบ้านเพิ่มขึ้นด้วย

2. แนวสังคมนิยม (socialist feminism) และแนวมาร์กซิสต์ (Marxist feminism) พวกที่ต่อสู้โดยมีแนวความคิดแบบสังคมนิยมเชื่อว่า การกดขี่ทางชนชั้นและทางเพศมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างซับซ้อน การเปลี่ยนแปลงจึงต้องเปลี่ยนทั้งระดับการผลิต ชีวิตครอบครัว และเพศสัมพันธ์ควบคู่กันไป ส่วนแนวความคิดแบบมาร์กซิสต์นั้นก็มีแนวความคิดที่คล้ายคลึงกันแต่เน้นที่แรงงานที่ลงไปในบ้านของผู้หญิง โดยเสนอให้มีค่าจ้างแรงงานที่ผู้หญิงลงไปในบ้าน หรือครัวเรือน เพราะเชื่อว่า การให้ค่าจ้างแรงงานในบ้านนั้นจะทำให้ผู้หญิงมีจิตสำนึกในความสำคัญของงานบ้านและรู้สำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของผู้หญิง เพราะแนวความคิดนี้เชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงนั้นไม่ใช่ประเด็นหลักที่จะวิเคราะห์ปัญหาผู้หญิง และระบบทุนนิยมนั้นกลับยิ่งแบ่งแยกการแบ่งงานกันทำชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้เกิดรูปแบบประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันระหว่างประสบการณ์ในบ้าน-ครอบครัวและชีวิตส่วนตัว กับประสบการณ์ที่ทำงานและชีวิตนอกบ้าน ซึ่งจิตสำนึกต่อการถูกกดขี่นั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้หญิงเข้าสู่ระบบแรงงานค่าจ้าง แนวคิดแบบมาร์กซิสต์-เฟมินิสต์จึงเสนอให้มีการแบ่งแยกแรงงานบ้านออกจากแรงงานในตลาดแรงงานหลัก โดยขยายขอบเขตของตลาดแรงงานหลักให้มาครอบคลุมแรงงานบ้าน เพื่อเร่งให้ผู้หญิงมีจิตสำนึกในการต่อสู้กับระบบทุนนิยมที่มีผู้ชายเป็นกลไกในการกดขี่เอาเปรียบแรงงานผู้หญิงเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของระบบทุนนิยมอีกทอดหนึ่ง

3. แนวสตรีนิยมหัวรุนแรง (radical feminism) แนวคิดนี้เป็นแบบสุดโต่ง มีอยู่หลายรูปแบบ โดยคิดว่าเสรีภาพจะได้มาโดยการล้มล้างระบบการเมือง โดยมองระบบการเมืองในลักษณะกว้าง ครอบคลุมถึง การแต่งงาน สถาบันครอบครัว สังคม และระบบกฎหมาย สตรีนิยมหัวรุนแรงนี้มีแนวความคิดว่า การแต่งงานและครอบครัวเป็นสถาบันการเมืองที่กดขี่ผู้หญิง เนื่องจากผู้หญิงต้องมีลูกทำให้ต้องขึ้นอยู่กับผู้ชายเพื่อความอยู่รอด ดังนั้นการมีเสรีภาพของกลุ่มนี้จึงหมายถึง การล้มล้างระบบทางเพศทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการแต่งงาน ครอบครัว การมีบุตร นอกจากนี้ยังมีการยอมรับความสัมพันธ์ทางเพศแบบต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างชายด้วยกัน ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงด้วยกัน ความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน เพราะฉะนั้นลักษณะสถาบันทางเพศที่ผู้ชายและผู้หญิงมีบทบาทเฉพาะก็จะหายไป และมนุษยชาติจะกลับไปสู่ความหลากหลายทางเพศได้

4. สตรีนิยมเชิงวัฒนธรรม (cultural feminism) มีทฤษฎีที่ว่า ผู้หญิงมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากผู้ชาย เช่น ความอ่อนโยน ความอดทน ค่านิยมที่เป็นความร่วมมือ เสียสละ และเห็นแก่บุคคลอื่น คุณสมบัติดังกล่าวจะกลายเป็นพลังสำคัญของการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชาติ กลุ่มนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การค้นคว้าและสร้างสรรค์วัฒนธรรมของสตรีโดยไม่เน้นการเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบใดเป็นการเฉพาะ

กรอบความคิดเรื่องบทบาทชายหญิง (Gender)

เมื่อกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างเพศ (sex) หมายถึง ความแตกต่างด้านสรีระของชายและหญิงแต่ความแตกต่างของบทบาททางเพศของชายและหญิง (gender) หมายถึง ความแตกต่างและความสัมพันธ์ของบทบาทที่เกิดจากการอบรม กล่อมเกลา ทัศนคติ ค่านิยม และความคาดหวังจากสังคมที่กำหนดว่าเพศชายควรมีบทบาทอย่างไรและเพศหญิงควรมีบทบาทอย่างไร ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น หญิงไทยสมัยก่อนมีบทบาทในการทำงานบ้านและในไร่นาเท่านั้นแต่ในปัจจุบันสตรีไทยต้องออกมาทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้นเพื่อช่วยหารายได้ให้กับครอบครัว

เนื่องจากการพัฒนาในอดีตมิได้คำนึงถึงข้อจำกัดของความแตกต่างทางสรีระและความไม่เท่าเทียมกันของบทบาทชายและหญิง ซึ่งเกิดจากองค์ประกอบทางสังคม ตลอดจนความต้องการที่ไม่เหมือนกันระหว่างหญิงและชาย แต่กลับถือเอาความแตกต่างดังกล่าวเป็นสิ่งที่กำหนดความไม่เท่าเทียมกันตามธรรมชาติที่แก้ไขไม่ได้ ทำให้แนวทางในการพัฒนาเอเนอจิงของกลุ่มผู้หญิงส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

เนื่องจากบทบาทชายหญิงมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันการที่สังคมจะพัฒนาได้จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากทั้งหญิงและชาย ต้องให้ทั้งชายและหญิงมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทสิทธิ หน้าที่ที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน

วิธีการที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์สำหรับผู้หญิง คือ

1. ใช้กระบวนการวิเคราะห์บทบาทหญิงชายแบบมีส่วนร่วม โดยที่ผู้หญิงและผู้ชายร่วมกันให้ข้อมูล
2. สร้างความยอมรับในหมู่ผู้ชาย
3. สร้างโอกาสให้ผู้หญิงเพิ่มขึ้น
4. ส่งเสริมการรวมตัวและเครือข่าย

ทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพล

สมพงษ์ ชูมาก²³ ได้แบ่งแยกกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลเป็น 2 ประเภท คือ

1. กลุ่มมวลชน เป็นกลุ่มที่พยายามรวบรวมสมาชิกจากประชาชนทั่วไป การเริ่มต้นได้รับการพัฒนาในสหพันธ์กรรมกรพร้อมกับพรรคสังคมนิยม ฉะนั้นการพัฒนาของชนชั้นกรรมกรมาจากกลุ่มชนจำนวนมาก เป็นพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มอิทธิพลต่อมา เช่น องค์การชาวลาวไร่ ชาวนา และองค์การชนชั้นกลางอื่นๆ ได้เลียนแบบ ต่อจากนั้นก็มีการเฉพาะ

²³ สมพงษ์ ชูมาก, รัฐศาสตร์นิเทศ. หน้า 31 อ้างถึงใน ธวัชชัย วงษ์มณฑล, การก่อตัวและบทบาทของสภาองค์การลูกจ้าง ในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสภาองค์การลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรบัณฑิตภาควิชาการปกครอง พ.ศ. 2533, หน้า 26.

ต่างๆ เช่น กลุ่มคนหนุ่ม กลุ่มสตรี กลุ่มนักศึกษา กลุ่มทหารผ่านศึก เป็นต้น ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะพัฒนาองค์การมวลชนทุกประเภท สังคม เช่นเดียวกับพรรคการเมือง แต่มีจุดประสงค์เช่นเดียวกับการลดอาวุธและการต่อต้าน การทดลอง ระเบิดนิวเคลียร์ (ขบวนการเพื่อสันติ) การต่อต้านลัทธิชาตินิยม การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อยุโรป เป็นต้น กลุ่มดังกล่าวนี้เป็นการรวบรวมบุคคลที่ไม่ต้องการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแต่เป็นพวกที่รู้สึกว่าคุณเองก็มีส่วนรับผิดชอบต่อปัญหาทางการเมืองบางอย่างเหมือนกัน

สำหรับประเทศคอมมิวนิสต์ในเอเชีย เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน และเวียดนามเหนือ จะมีกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลมวลชน พร้อมไปกับระบบพรรคการเมืองทั้งนี้เพื่อรวบรวมพลเมืองให้เข้ามาเป็นพรรคการเมืองอย่างเต็มที่ โดยที่ประชาชนแต่ละคนจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกในองค์การที่มีสายกลางบังคับบัญชาเชื่อมโยงกันทั่วประเทศ เช่น สหพันธ์องค์การป้องกันผลประโยชน์ในย่านต่างๆขององค์การคนหนุ่ม สหประชาสตรี เป็นต้น สายการบังคับบัญชาที่ขนานกันในพรรคและในสหพันธ์สามารถทำให้พรรคควบคุมและอบรมสมาชิกของตนได้ง่ายและกว้างขวาง

2. กลุ่มผู้ดี กลุ่มผลประโยชน์แบบมิได้ต้องการสมาชิกมาก ๆ แต่ต้องการคุณภาพของสมาชิกมากกว่า หมายความว่า กลุ่มแบบนี้เลือกสมาชิกจากผู้มีชื่อเสียง หรือผู้มั่งคั่ง กลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าวเชื่อว่าการเลือกสมาชิกจากผู้มีชื่อเสียงหรือผู้มั่งคั่งจะทำให้งานของกลุ่มมีประสิทธิภาพดีกว่าการเปิดรับสมาชิกจากประชาชนทั่วไป กลุ่มประเภทนี้พอจะยกเป็นตัวอย่างได้แก่ "สมาคมนักคิด" ต่างๆ ในศตวรรษที่ 18 หรือ สำนักความคิดทางการเมืองในปัจจุบันในฝรั่งเศส เช่น Le Club Jean-Moulin มีสมาชิกเพียง 100 คน แต่ละสถานะของสโมสรนี้ทางสังคมประกอบด้วย ข้าราชการชั้นสูง วิทยากร และกลุ่มมหาวิทยาลัย สำนักพิมพ์ที่สำคัญมีอยู่มากทีเดียว

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารของสตรี

1. ทฤษฎีของนักสังคมวิทยา คาโรลีน เอ็ม.เอลเลียต (Carolyn M. Elliott) โดยเสนอทฤษฎีที่อธิบายถึงข้อจำกัดบทบาททางการเมืองของสตรีไว้ 4 ทฤษฎี คือ

1.1 ทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรม (cultural dualism) กล่าวว่า โดยธรรมชาติแล้วสตรีมีความสามารถมากกว่าบุรุษ เช่น เรื่องความสามารถในการให้กำเนิดบุตร ผู้ชายจึงพยายามกำหนดวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อให้เป็นเครื่องมือในการควบคุมสตรีให้มีบทบาทที่จำกัด โดยการไม่ให้สตรีมีส่วนเกี่ยวข้องกับสงคราม ศาสนา และการเมือง

1.2 ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคม (social evolutionary theory) การที่สังคมเริ่มจากสังคมปฐมภูมิมาสู่สังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้มีการแบ่งงานกันทำ ทฤษฎีนี้รวมไปถึงทฤษฎีการทำสังคมให้เป็นสมัยใหม่ และทฤษฎีมาร์กซิสต์ ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันโดยที่สตรีจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบบุรุษ

1.3 ทฤษฎีลัทธิการพัฒนา (developmentalism) มีสมมติฐานว่า การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นการให้ความรู้เฉพาะบุรุษเท่านั้น ขณะเดียวกันก็แสวงหาประโยชน์จากการใช้แรงงานสตรี เช่น การทำงานบ้าน การเลี้ยงดูบุตร ไม่ได้ถูกนำมาคิดเป็นส่วนหนึ่งของการคำนวณรายได้ประชาชาติ

1.4 ทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (dependency theory) คือ การที่โลกที่สามต้องพึ่งพาอาศัยต่างประเทศ ประเทศอุตสาหกรรมเข้าควบคุมการตลาดและเทคโนโลยี ประเทศที่เจริญแล้วเบียดบังทรัพยากรจากประเทศที่ยากจน เมืองใช้ทรัพยากรจากชนบท บุรุษจึงถูกดึงดูดเข้าสู่เมือง ได้มีทักษะความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ขณะที่สตรียังต้องใช้แรงงานอยู่ในภาคเกษตร ชนบท และถูกกีดกันจากงานด้านการผลิตอื่น ๆ เพื่อสังคมส่วนรวมให้มีบทบาทเฉพาะการผลิตในครัวเรือน²⁴

2. คณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทของสตรีของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำการศึกษาไว้ในปี พ.ศ.2521 ว่า อุปสรรคของสตรีในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง คือ

2.1 ระบอบการปกครองในสมัยโบราณไม่เปิดโอกาสให้สตรีได้มีบทบาทในด้านการเมืองการปกครอง

²⁴ Carolyn M. Elliott, "Theories of Development : An Assessment", Women and National Development : The Complexities of Change (Chicago : The University of Chicago Press, 1977), pp.1-8.

2.2 ความคิด ความเชื่อของสตรี ซึ่งเชื่อว่า หน้าที่ทางการเมือง การปกครองเป็นของบุรุษ สตรีไทยจึงขาดความสนใจในด้านนี้ แต่เมื่อมีความจำเป็น สตรีไทยก็สามารถจะทำหน้าที่ในด้านการเมือง การปกครองได้ด้วยความสามารถที่ขบถอย่างสูง

2.3 ลักษณะการอบรมของสตรี ทำให้สตรีขาดลักษณะการเป็นผู้นำ²⁵

3. บวร ประพฤติดี และคณะ ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ผลักดันให้สตรีประสบความสำเร็จและมีโอกาสเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครองได้มากกว่าบุคคลอื่น ๆ คือ

3.1 การมีระดับการศึกษาสูง

3.2 ภูมิหลังของสตรีผู้นำซึ่งมีส่วนในการกำหนดแนวทางการเป็นผู้นำ แต่ไม่ใช่สิ่งที่กำหนดหรือมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครองของสตรี²⁶

4. คณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทของสตรี ของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ศึกษา พบว่า สิ่งที่สนับสนุนให้สตรีมีบทบาททางการเมือง การปกครองมากขึ้น คือ

4.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับแรกและกฎหมายเลือกตั้ง พ.ศ. 2476 ให้บุรุษและสตรีมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน ทำให้สตรีมีความสนใจเข้าสู่วงการทางการเมืองการปกครองสูงขึ้น ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ

4.2 คุณสมบัติส่วนบุคคลของสตรีเป็นปัจจัยที่สนับสนุน คือ การมีอายุอยู่ในวัยกลางคน (40-45 ปี) การมีความเชื่อมั่นในตัวเอง การมีเหตุผลยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น²⁷

5. คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสตรีไทย พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนบทบาททางการเมืองของสตรีให้มากขึ้น คือ

²⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย (กรุงเทพมหานคร : อเนกศิลป์การพิมพ์, 2523), หน้า 194-195 และ 201-204.

²⁶ บวร ประพฤติดี, ทิพาพร พิมพิสุทธ์และเฉลิมพล ศรีหงษ์, สตรีไทย : บทบาทในการเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครอง, หน้า 213-214.

²⁷ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, คณะอนุกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย, อ่างแล้ว หน้า 201-204.

5.1 ปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความเชื่อทางสังคม ทำให้อคติที่มีต่อสตรีลดน้อยลง การให้ความสำคัญเรื่องของความสามารถของบุคคลมากขึ้น การสร้างความพร้อมให้กับสตรี ด้วยการให้พึ่งตัวเองมากขึ้น ตลอดจนการที่สตรียอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น และการร่วมมือระหว่างสตรีเป็นกลุ่ม เป็นองค์กรมากขึ้น

5.2 ปัจจัยจากตัวสตรีเอง ได้แก่ การที่สตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น มีภาระทางครอบครัวลดน้อยลง ด้วยการสร้างความเข้าใจให้บุรุษมีความรับผิดชอบในภาระครอบครัวและเลี้ยงดูบุตรร่วมกับสตรี²⁸

6. จอย เกลม (Joye Gelb) และ เมเรียน เลียฟ เฟลเลย์ (Marian Lief Palley) ได้ศึกษาถึงบทบาทของสตรีกับนโยบายสาธารณะ โดยนำเอาทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์และทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมมาใช้อธิบายภายใต้สมมติฐานที่ว่า การเกิดกลุ่มทางการเมือง เช่น กระบวนการสนับสนุนลัทธิความเสมอภาคระหว่างสตรีกับบุรุษ ทำให้เกิดการชุมนุมทางการเมืองและเกิดการพัฒนากลุ่มผลประโยชน์ไปพร้อม ๆ กัน

ความสำเร็จของกลุ่มสตรีที่ต้องการมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการมีบทบาททางการเมืองจะต้องมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. บุคคลภายนอกมองว่าเป็นกลุ่มที่มีความถูกต้องตามกฎหมาย คือ มีความชอบธรรม
2. ต้องใช้วิธีการค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย มากกว่าการใช้วิธีข่มขู่ หรือบังคับให้ข้อเสนอแนะและเสนอข้อมูลเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าจากการใช้เล่ห์กลจากฝ่ายตรงข้าม
3. ต้องนิยามสถานการณ์แต่ละครั้ง สถานการณ์ที่ต่างกัน สัญลักษณ์ที่ใช้ในการต่อสู้ควรแตกต่างกัน เช่น คำว่า "เท่าเทียมกัน" ในด้านเศรษฐกิจอาจใช้คำนี้ได้ แต่ในเรื่องการทำแท้งอาจถูกมองว่าเป็นการทำมาตกรรมซึ่งอาจจะสร้างสัญลักษณ์ทางการเมืองอื่น ๆ มาใช้แทน เช่น คำว่า "เสรีภาพของปัจเจกชน" แทน เป็นต้น²⁹

²⁸ คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว, รายงานการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสตรีไทย, หน้า 41-43.

²⁹ Joye Gelb and Marian Lief Palley, Women and Public Policy (Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1982), pp. 8-13.

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์ ของนางสาว พรพิไล ถมังรักษัสัตว์ เรื่อง “การวิเคราะห์เชิงปรัชญา เรื่อง ปัญหาความเสมอภาคของสตรี” ซึ่งศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมต่างๆที่สตรีประสบ เพื่อความเสมอภาคที่สตรีพึงได้รับในสังคมโดยพิจารณาปัญหาในแง่ปรัชญา เช่น ปัญหาเรื่อง สตรี เป็นปัญหาปรัชญาเป็นปัญหาอย่างไร มีลักษณะความแตกต่างของเพศหญิงและชาย จนนำไปสู่การควรแยกบทบาทของหญิงและชายหรือไม่โดยพิจารณาปัญหาการถูกกดขี่ทางเพศ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจตามวิธีวิเคราะห์แบบมาร์กซิสม์ พิจารณาปัญหาการถูกกดขี่ทางเพศ เนื่องจากระบบถือชายเป็นใหญ่และปัญหาทางสังคม เช่น การทำแท้ง ศีลธรรมทางเพศ ซึ่งผู้เขียนมีความเชื่อว่าปัญหาการถูกกดขี่และความไม่เท่าเทียมกันต่าง ๆ ที่สตรีได้รับอาจแก้ไขได้ โดยการปรับคุณค่าทางเศรษฐกิจ และคุณค่าในเรื่องเพศ อันจะนำไปสู่ระบบสังคมใหม่ที่สตรีได้รับความยุติธรรม ความเสมอภาค และเสรีภาพ มีทางเลือกในชีวิตมากขึ้น นั่นก็คือ เพื่อให้สตรีได้อยู่ในสังคมโดยเท่าเทียมกับบุรุษและเมื่อใดที่สตรีและบุรุษมีสัมพันธภาพอย่างเท่าเทียม มีสิทธิเสรีภาพเท่ากัน เมื่อนั้นสังคมก็จะเป็นสังคมที่พัฒนาไปได้ก้าวไกลขึ้น เพราะทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเพื่อนำไปสู่ความดีงามที่เต็มที่อยู่อย่างแท้จริง³⁰

วิทยานิพนธ์ : นางลำพรธนา น่วมบุญเหลือ แผนกวิชา ประวัติศาสตร์สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

จากการศึกษาวิเคราะห์ สรุปได้ว่า สถานะของสตรีตามกฎหมายไทยสมัยก่อนด้อยกว่าบุรุษมาก สตรีมีแต่ภาระหน้าที่ ส่วนสิทธิแทบจะไม่มีเลย สามีเป็นหัวหน้าครอบครัวมีอำนาจเหนือภรรยาแม้แต่จะเขียนดีสั่งสอนก็ได้ ชายสมัยก่อนมีสิทธิในการมีภรรยาได้หลายคนโดยถูกต้องตามกฎหมาย ภรรยาคนใดที่ได้รับการยกย่องจากสามีให้เป็น “แม่เจ้าเรือน” จะมีศักดิ์เป็นภรรยาหลวง หญิงเองก็ยอมรับสภาพว่าตนอยู่ในความคุ้มครองของสามี ทั้งในบ้านและนอกบ้าน ตามประเพณีที่ถือว่าชายเป็นช้างเท้าหญิงเป็นช้างเท้าหลัง

³⁰ พรพิไล ถมังรักษัสัตว์, การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องปัญหาความเสมอภาคของสตรี.

ตามกฎหมายสมัยก่อน หญิงมีฐานะเป็นเพียงทรัพย์สินอย่างหนึ่งของสามี สามีอาจขายหรือจำนำภรรยาเสียก็ได้ ด้านทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา หญิงไม่มีสิทธิจัดการทรัพย์สินใดๆ ด้วยตนเอง เมื่อหย่าร้างการแบ่งสินสมรสให้ชายได้สองส่วนหญิงได้เพียงหนึ่งส่วน ตามหลัก "ชายหาบ หญิงคอน" เพราะถือว่าชายเป็นหัวหน้าในการทำมาหากิน งานและความสามารถของหญิงนอกเหนือจากงานในบ้านยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม³¹

หลักจากประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ บรรพ 6 ว่าด้วยครอบครัวและมรดก เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2478 แล้วสิทธิของสตรีก้าวหน้าขึ้นมากกล่าว คือ ชายมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายได้เพียงคนเดียว การแบ่งสินสมรสใช้หลัก "เสมอภาค" คือได้ส่วนแบ่งคนละครึ่ง แต่สิทธิของหญิงยังไม่เท่าชายทุกประการ คือ ไม่อาจจัดการทรัพย์สินที่เกี่ยวกับสินบริคนहींได้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากสามี และไม่สามารถฟ้องหย่าได้เมื่อสามีนอกใจ ส่วนสามีสามารถฟ้องหย่าได้เมื่อภรรยาคบชู้

เมื่อสตรีได้รับการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ภาวะเศรษฐกิจบีบบังคับให้สตรีต้องออกทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยสามีเพิ่มพูนรายได้แต่สตรียังประสบปัญหาด้านค่าจ้างแรงงาน ซึ่งได้รับในอัตราต่ำกว่าชายในงานเกือบทุกประเภท และงานอาชีพหลายอย่างไม่ยอมรับสตรีเข้าทำงาน เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ปลัดอำเภอ เป็นต้น

ความเท่าเทียมอย่างสมบูรณ์ระหว่างชายและหญิงตามกฎหมายเพิ่งได้รับการรับรองเมื่อพ.ศ.2517 โดยกำหนดไว้ในมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติใดที่ขัดต่อความเท่าเทียมแห่งสิทธิและหน้าที่ระหว่างเพศ ต้องได้รับการแก้ไข สำหรับการแก้ไขกฎหมายครอบครัวให้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมชายนั้น สภาผู้แทนราษฎรยอมรับหลักการแล้วอยู่ระหว่างการแปรญัติในการพิจารณาในวาระที่ 1 นอกจากนี้ ทัศนคติบุคคลในสังคมที่มีต่อหญิงว่าหญิงไม่มีความสามารถเท่าชาย ก็ต้องขจัดให้หมดไป ทั้งนี้หญิงเองต้องแสดงความสามารถให้

³¹ ลำพวรรณ น่วมบุญลือ, สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์, วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปี พ.ศ. 2519.

ประจักษ์ขณะเดียวกันหญิงต้องคำนึงถึงความสำคัญของภาระหน้าที่ในบ้านไม่น้อยไปกว่างานนอกบ้าน

วิทยานิพนธ์ : นางสาวมิตรา สตะเวทิน "การก่อตัวของกลุ่มอิทธิพลในกระบวนการทางการเมืองไทย"

กล่าวถึงเงื่อนไขที่สนับสนุนบทบาทกลุ่มอิทธิพล

ไม่ว่ากลุ่มอิทธิพลในกระบวนการทางการเมืองของไทยในภาคระยะใกล้จะมีรูปแบบและลักษณะอย่างไรก็ตามแต่ในระบบการเมืองก็ยังมีปัจจัยบางประการที่จะมีผลกระทบต่อการเมืองอำนาจต่อรองของกลุ่มอิทธิพลอยู่ด้วย ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ที่มีความสำคัญอยู่ 2 ประการคือ

1. เจตน์เจ้านงในการปกครองของรัฐบาล
2. ทศนคติของประชาชนทั่วไป

1. เจตน์เจ้านงในการปกครองของรัฐบาลในระบบการเมืองระบบหนึ่ง ๆ นั้นตัวจักรที่สำคัญประการหนึ่ง คือ รัฐบาลผู้ใช้อำนาจในการปกครองประเทศ หากรัฐบาลใดมีเจตน์เจ้านงในทางสนับสนุนการปกครองในระบบประชาธิปไตยอย่างเสรีนิยม ให้มีความยั่งยืนต่อไป เพื่อให้ระบบการเมืองของไทยมีเสถียรภาพ ก็จะมีผลให้กลุ่มอิทธิพลสามารถที่จะมีบทบาทในการต่อรองกับฝ่ายต่าง ๆ เพราะรัฐบาลเล็งเห็นถึงความจำเป็น และความสำคัญของกลุ่มอิทธิพล ในการเชื่อมช่องว่างระหว่างรัฐบาลกับประชาชนให้ลดน้อยลง เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้กับประชาชนทั่วไปได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยทางอ้อม และเป็นประโยชน์แก่รัฐบาลในการสนองตอบความต้องการของประชาชนได้ถูกต้อง และตรงเป้าหมายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เจตน์เจ้านงในการปกครองของรัฐบาลในลักษณะนี้ เป็นการสนับสนุนการปกครองในระบบเสรีประชาธิปไตย อันทำให้กลุ่มอิทธิพลสามารถรวมพลังกัน เพื่อการต่อสู้ในวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้เป็นอย่างดี

ในทางตรงกันข้าม หากรัฐบาลไม่ได้มีเจตน์เจ้านงที่จะส่งเสริมให้มีการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย ไม่ปรารถนาที่จะให้กลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ก่อตัวขึ้นและมีบทบาทสำคัญในทางการเมืองด้วยเกรงว่าจะสร้างความสั่นคลอนให้กับรัฐบาล จึงมุ่งที่จะควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองตลอดจนจำกัดบทบาททางกลุ่มอิทธิพลไว้ ให้อยู่ภายใต้อำนาจของตนเองเจตน์เจ้านงในการปก

ครองของรัฐบาลในลักษณะนี้ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการรวมกลุ่มหรือสร้างพลังของกลุ่มอิทธิพล เป็นอย่างมาก

2. ทศนคติของประชาชนทั่วไป เป็นสิ่งที่สำคัญต่อบทบาทของกลุ่มอิทธิพล ในกระบวนการทางการเมืองของไทยในอนาคตไม่น้อย กล่าวคือ หากประชาชนโดยทั่วไปไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข ทศนคติของประชาชนให้ดีขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของทัศนคติต่อการรวมกลุ่มในสังคม ก็ยากที่จะทำให้เกิดกลุ่มอิทธิพลที่มีบทบาทสำคัญได้ประชาชนจะต้องเล็งเห็นความสำคัญ ในการรวมกลุ่มกันต่อสู้ให้มีความสำคัญกับมติของกลุ่ม ตลอดจนเคารพในหลักการและความถูกต้องตามหลักเหตุผลมากกว่าการยึดตัวบุคคล ยอมเสียผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ศรัทธาต่อการรวมกลุ่มกันต่อรองกับฝ่ายต่างๆ ความล้มเหลวในการต่อสู้เรียกร้องเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดกำลังใจ ที่จะแพร่ขยายความสำคัญของกลุ่มตนให้ปรากฏอยู่ทั่วไป พยายามให้มีการรวมกลุ่มกันอยู่อย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน การที่ทัศนคติของประชาชนโดยทั่วไป มีการปรับปรุงแก้ไขในทางที่สนับสนุนการรวมกลุ่มนั้น จะมีผลทำให้กลุ่มอิทธิพลในกระบวนการทางการเมืองของไทยในอนาคตนี้มีบทบาทในการสร้างอำนาจการต่อรองกับฝ่ายต่างๆได้ประการหนึ่ง³²

³² มิศรา สตะเวทิน, การก่อตัวของกลุ่มอิทธิพลในกระบวนการทางการเมืองไทย, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.